

Thuis in Taal

Blij(f) praten!

Een handreiking voor meer interactie met jonge kinderen op de groep en thuis met de aanpak Thuis in Taal.

Inleiding

De taalomgeving thuis verschilt van kind tot kind. Sommige kinderen zijn van huis uit gewend om met volwassenen over van alles en nog wat te praten en ontvangen een rijk taalaanbod. Andere kinderen groeien op in een minder taalrijke omgeving. Vooral voor deze laatste groep kinderen kan het creëren van interactiemomenten helpend zijn voor de taalontwikkeling (zie ook het boekje *Taal begint Thuis*¹). Het promotieonderzoek *Thuis in Taal* levert beproefde handvatten op over wat werkt om de samenwerking met (doelgroep) ouders in de VVE te versterken en als leraar bij te dragen aan een taalrijke omgeving voor jonge kinderen. Deze handvatten zijn samengevat in zeven stappen (zie ook de handreiking *Thuis in taal in zeven stappen*²).

Blij(f) Praten!

Een handreiking voor meer interactie met jonge kinderen op de groep en thuis met de aanpak *Thuis in Taal*

Deze tekst is geschreven naar aanleiding van het implementatieonderzoek *Thuis in Taal* dat plaatsvond op de locaties van *Peuter & Co* met subsidie van het landelijke programma *Tel Mee Met Taal* van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De aanpak *Thuis in Taal* is ontwikkeld tijdens het promotieonderzoek van Martine van der Pluijm van Hogeschool Rotterdam.

COLOFON

Tekst: Martine van der Pluijm en Myrthe Stuit
Foto's: Taalfotografie
Vormgeving: Bureau Meneer Vincent
Drukwerk: Obreen Media B.V.

Rotterdam, oktober 2019

Deze handreiking helpt leraren om de taalondersteuning volgens de aanpak Thuis in Taal vorm te geven, nadat de basis is gelegd hiervoor. Dit betekent dat er voldoende inzicht is in de taalomgeving van gezinnen, er een sterke structuur is met passende wekelijkse ouder-kind activiteiten en dat er wederkerige relaties zijn opgebouwd. De actieve rol van kinderen staat centraal, waarbij het kind volwaardig gesprekspartner is en plezier heeft in het gesprek. Deze rol van kinderen wordt versterkt door taal prioriteit te geven en vervolgens taal uit te breiden. Deze handreiking kan je helpen om de taalontwikkeling van peuters en kleuters te ondersteunen in samenwerking met ouders. Enerzijds door gericht interactievaardigheden in te zetten op de groep. Anderzijds door deze interactievaardigheden over te brengen naar ouders tijdens ouder-kind activiteiten op de groep, die zij ook thuis kunnen inzetten. Hierbij vorm je steeds een driehoek met ouder en kind.

Thuis in Taal in zeven stappen

1. Ken de taalomgeving thuis
2. Bepaal de koers met collega's en ouders
3. Werk aan wederkerige relaties met alle ouders
4. Zorg voor passende ouder-kind activiteiten en interactie
5. Ondersteun de rol van ouders
6. Geef taal prioriteit
7. Help taal uitbreiden

Taal stimuleren op de groep

Gedurende een dag(deel) op de groep doen zich veel gelegenheden voor om taal te stimuleren. Niet alleen tijdens activiteiten die gericht zijn op de taalontwikkeling, maar juist ook bij dagelijkse handelingen als fruit eten, wc-momenten en vrij spel. Door gerichte interactievaardigheden in te zetten kun je het kind de regie geven in een gesprek en het kind helpen om taal uit te breiden. Onderstaande vaardigheden kunnen je helpen je bewust te worden van hoe jij op de groep voor interactie zorgt, in welke vaardigheden je wilt en kunt groeien, en op welke manier je dat kunt uitbreiden.

ONDERSTEUN DE ROL

Jonge kinderen groeien in hun rol als gesprekspartner. Toch zijn er grote verschillen in de ervaringen van kinderen in de thuisomgeving. Sommige kinderen zijn gewend om thuis over van alles mee te praten. Andere kinderen zijn helemaal niet gewend om uit te wisselen met volwassenen, of vragen over hun mening te krijgen. In dit laatste geval is het van belang om kinderen bekend te maken met deze rol, waardoor zij leren volwaardig gesprekspartner te worden. Dat kan zo:

Geef het kind de regie in het gesprek

Je kunt het kind de regie geven door je te richten op het kind en zijn of haar interesses. Zo geef je het kind de leidende rol in het gesprek. Probeer hierbij op ooghoogte te zitten, te observeren wat het kind doet en daarover te communiceren. Volg de communicatiepogingen van het kind. Deze zijn niet altijd verbaal. Dit kan ook in de vorm van oogcontact, iets laten zien of andere gebaren. Spreek positief naar het kind over deze pogingen en moedig aan ('Goed zo.', 'Vertel maar, dat kun jij wel.'). Doe dit bij voorkeur één op één, zodat het kind geen groepsdruk ervaart.

Wissel beurten

Door beurtgedrag creëer je een gelijkwaardige relatie tussen jou en het kind. Je kunt het kind de beurt geven door te wachten – wacht bijvoorbeeld net iets langer dan je gewend bent – en eventueel te hinten dat het kind de beurt mag nemen, zoals met een gebaar. Neem vervolgens zelf de beurt en pas deze qua lengte en tempo aan aan de beurt van het kind. Gebruik hierbij een zachte stem en laat een positieve houding zien naar het kind.

¹ Martine van der Pluijm (2014). *Taal begint thuis. Ervaringen, inspiratie en tips voor samenwerking tussen scholen en ouders voor meer taalstimulering thuis*. Rotterdam: Programma Beter Presteren.

² Martine van der Pluijm (2019). *Thuis in Taal. Zeven stappen voor leraren om samen met ouders een taalrijke omgeving te bieden aan jonge kinderen in de voor- en vroegschoolse educatie*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

GEEF TAAL PRIORITEIT

Veel kinderen groeien op in een thuisomgeving waar praten met het kind veel aandacht krijgt. Veel ouders praten onbewust over van alles met hun kind en stellen veel prikkelende vragen. Andere kinderen krijgen vooral opdrachten wanneer er iets gedaan moet worden ('Eet je boterham.', 'Doe je schoenen aan.'). In dit laatste geval is het van belang om kinderen te helpen door tijdens een activiteit het praten voorrang te geven, en niet het resultaat. Dat kan zo:

Benoem

Door zelf veel taal te gebruiken kun je modellen, waarbij je een voorbeeld vormt voor het kind. Benoem wat het kind doet, ziet of voelt en geef het kind daarna de ruimte om hierop te reageren. Je kunt het kind ook imiteren en benoemen wat je doet. Wanneer er iets gebeurt (iets valt om, een hard geluid, etc.), leg dan uit wat er gebeurt. Benoem wat het kind goed doet en geef een compliment.

Stel (open) vragen

Door open vragen te stellen lok je taal uit. Je kunt je vraag beginnen met een van de w's of de h.

Pas je vragen aan aan het niveau van het kind. Wees in groepsactiviteiten voorzichtig met het stellen van vragen aan de hele groep. Stel liever individueel gerichte vragen. Je kunt het kind helpen zelf te antwoorden door 'scaffolding'. Als het kind moeite heeft om te antwoorden, help het kind dan met kleine stapjes en korte vragen om zelf te antwoorden ('Wat is jouw lievelingsfruit?', 'Ik zie daar allemaal verschillende fruitsoorten: appel, banaan, aardbei... Wat vind jij lekker?'. 'Vind jij een aardbei lekker?', 'Zijn aardbeien jouw lievelingsfruit?'). Moedig het kind aan tot deze stappen ('Ik denk dat jij dit wel kunt vertellen.') en bekrachtig de pogingen. Gebruik weinig testvragen ('Wat is dat?', 'Welke kleur is dat?'). Leg (nieuwe) begrippen liever zelf uit. Stel niet te veel vragen, maar wissel af met benoemen.

Pas het spreektempo aan

Pas je spreektempo zoveel mogelijk aan aan het kind. Denk ook aan het inlassen van pauzes. Hiermee geef je het kind ruimte om op adem te komen en te reageren. Zorg steeds voor een positieve grondtoon.

HELP TAAL UITBREIDEN

De kinderen die opgroeien in de hiervoor geschetste taalrijke omgeving leren ongemerkt ontzettend veel (moeilijke) woorden. Ook leren deze kinderen vaak al jong taal te gebruiken die niet gerelateerd is aan iets wat te zien is, bijvoorbeeld door te praten over ervaringen tijdens de vorige dag. Er zijn ook kinderen die deze ervaringen missen. Daarom is het belangrijk de taal van deze kinderen gericht te helpen uitbreiden. Dat kan zo:

Verleng

Je kunt taal toevoegen aan de uiting van het kind door de uiting te herhalen en langer te maken (kind: 'Ik heb trui.', jij: 'Ja, jij hebt een trui aan.'). Verbeteren mag. Dit kun je doen door de uiting van het kind op de juiste manier te herhalen (kind: 'Ik was trap gevallen.', jij: 'Je was van de trap gevallen.'). Spreek positief over de pogingen van het kind. Je kunt het taalaanbod veelzijdiger maken door gevarieerde woorden te gebruiken. Probeer niet-specifieke woorden als 'het', 'hem', 'dat' en 'die' te vermijden en zoveel mogelijk zelfstandige naamwoorden te gebruiken.

Vraag buiten de context

Naast vragen stellen rondom een context, bijvoorbeeld de thematafel, kun je gedecontextualiseerde vragen stellen die aansluiten bij de belevingswereld van het kind.

Heeft het kind de dieren uit het boek wel eens in het echt gezien? Door middel van vragen kun je het kind hierover laten vertellen. Help kinderen op weg door middel van scaffolding.

Meertalig?

Zijn er meertalige kinderen in jouw groep? Wees je hier bewust van en ga na wat dit betekent voor de taalontwikkeling. Een kind kan in het Nederlands minder taalvaardig lijken, maar hoe zit dit in zijn of haar moedertaal?

Taal stimuleren tijdens de ouder-kind activiteit

Door een ouder-kind activiteit kun je ouders ondersteunen in de interactie met hun kind. Kies bij voorkeur een ouder-kind activiteit waarbij ouder en kind gevraagd worden om beurten te wisselen, zoals een spel. Let op: zorg ervoor dat de activiteit laagdrempelig is, zodat ook ouders die weinig voorkennis hebben, een beperkte woordenschat, of moeite met lezen hebben, ermee uit de voeten kunnen. Help ouder en kind in gesprek door middel van een centrale vraag (bijvoorbeeld 'Wat is weg?'). Leg vervolgens de ouder-kind activiteit goed uit en maak steeds een denkbeeldige driehoek tussen jou, het kind en de ouder, waarbij er interactie is. Door op de groep regelmatig interactiemomenten met het kind te hebben, raakt het kind hieraan gewend. Tijdens de ouder-kind activiteit hou je dit in stand en betrek je de ouder hier actief bij. Blijf dus praten, op de groep met kinderen en tijdens de ouder-kind activiteiten. De ouder krijgt zo een opstapje om de interactie met het kind voort te zetten.

ONDERSTEUN DE ROL VAN OUDERS

Er zijn grote verschillen in de ervaringen en overtuigingen van ouders die bepalend zijn voor de manier waarop zij communiceren met hun kind. Sommige ouders zijn gewend om hun kind uit te nodigen om thuis over van alles mee te praten. Andere ouders zijn helemaal niet gewend om uit te wisselen met hun kind en hen te vragen naar hun mening. In dit laatste geval helpt het om ouders bekend te maken met deze rol, zodat zij de taalontwikkeling van hun kind effectiever kunnen ondersteunen. Dat kan zo:

Help het kind de regie te geven in het gesprek

Benoem de interesses van het kind. Zo geef je aandacht aan het kind in het gesprek. Probeer hierbij met ouder en kind op ooghoogte te zitten, te observeren wat het kind doet en daarover te communiceren. Volg de communicatiepogingen van het kind, spreek hier positief over en benoem ze aan de ouder. Nodig de ouder uit de communicatiepogingen van het kind te waarderen. Dit kan ook door oogcontact of andere gebaren te benoemen.

Stimuleer het wisselen van beurten

Help ouder en kind door mee te doen in het gesprek. Je kunt het kind de beurt geven door te wachten en eventueel te hinten dat het kind de beurt mag nemen, zoals met een gebaar. Neem vervolgens zelf de beurt en pas deze qua lengte en tempo aan aan de beurt van het kind. Laat hierbij een positieve houding zien naar het kind. Nodig dan de ouder uit de beurt te nemen. Afhankelijk van je stijl kun je aan ouders benoemen wat je doet, maar zorg ervoor dat de relatie tussen jou en ouder gelijkwaardig blijft.

GEEF TAAL PRIORITEIT

Veel ouders schenken veel aandacht aan praten met hun kind. Zij praten bewust en onbewust over van alles met hun kind en stellen prikkelende vragen. Andere ouders geven vooral opdrachten aan hun kind wanneer er iets gedaan moet worden. In dit laatste geval helpt het om ouders te ondersteunen om tijdens een activiteit het praten voorrang te geven, en niet het resultaat. Dat kan zo:

Ondersteun de ouder bij het benoemen

Wees een voorbeeld voor de ouder door te benoemen wat het kind doet, ziet of voelt. Start de activiteit bijvoorbeeld samen met ouder en kind en doe daarin voor. Zorg voor pauzes en pas je spreektempo aan aan het kind. Zo bewaar je de rust en kan de ouder dit van je overnemen. Zorg voor een positieve toon door te benoemen wat het kind goed doet en een compliment te geven. Je kunt de ouder vervolgens korte instructies geven, bijvoorbeeld dat de ouder kan benoemen wat het kind (goed) doet.

Ondersteun de ouder bij het vragen

Ook in het stellen van (open) vragen kun je een voorbeeld zijn voor de ouder. Stel tijdens de activiteit geregeld een open vraag aan het kind door gebruik te maken van de w's en de h. Nodig de ouder uit zelf open vragen te stellen als onderdeel van de activiteit. Wanneer het kind moeite heeft om te antwoorden, help dan met scaffolding door korte vragen te stellen die het kind helpen om zelf te antwoorden en bekrachtig de pogingen van het kind. Nodig de ouder vervolgens uit weer de beurt te nemen.

HELP TAAL UITBREIDEN

Veel ouders creëren een taalrijke omgeving. Het kind leert hierdoor snel veel nieuwe woorden en leert taal te gebruiken die niet gerelateerd is aan iets wat te zien is. Andere ouders spreken vooral over gebeurtenissen in het hier en nu. In het laatste geval helpt het om ouders te ondersteunen de taal van het kind gericht uit te breiden. Dat kan zo:

Ondersteun de ouder bij het verlengen

Verleng en verbeter de uitingen van het kind op dezelfde manier als dat je dat op de groep doet, en varieer in je taalgebruik. Spreek hierbij positief over de pogingen van het kind en herhaal de uitingen op de juiste manier. Door dit te modelen richting ouders en hen bij de situatie te betrekken, krijgen zij de gelegenheid dit op te merken en over te nemen. Een voorbeeld tijdens een spelsituatie: jij: 'Jij hebt een plaatje van een konijn met grote ogen. Waar ligt een ander plaatje van zo'n konijn, denk je?'. Kind als het het

juiste plaatje omdraait: 'Ik heb die nij.', jij: 'Jij hebt het tweede plaatje met het konijn met de grote ogen! Wie is er nu aan de beurt?', kind: 'Mama!', jij: 'Ja, mama is aan de beurt.'

Help de ouder buiten de context te vragen

Een ouder-kind activiteit is een mooie gelegenheid voor gesprekken buiten de context. Je kunt hier een aanzet voor geven door zelf een vraag te stellen aan het kind en de ouder die aansluit bij de activiteit ('Wat eten jullie graag in de avond?', 'Waar wonen opa en oma, dichtbij of ver weg?'). Laat de ouder weten dat het daarover met het kind kan praten als onderdeel van de activiteit. Zorg voor scaffolding waar nodig.

Meertalig?

Zijn ouder en kind meertalig? Laat ze dan weten dat zij in de taal (of talen) kunnen communiceren die zij goed met elkaar spreken. Dit is bevorderlijk voor de interactie en daarmee voor de taalontwikkeling.

Tot slot

Wanneer je consequent werkt aan de interactie met het kind op de groep en het betrekken van de ouder in de interactie tijdens de ouder-kind activiteit, levert dat veel goede gesprekken op om taal te gebruiken. Als jij op deze manier blijft praten met kinderen werken deze twee kanten van de medaille in ieder geval op school door en wellicht zetten deze gesprekken zich ook thuis voort. Het werkt versterkend om consequent de rol van ouder en kind te benadrukken en aanvullend taal prioriteit te geven en te helpen uitbreiden. Op deze manier bouw je aan een sterke basis voor de taalontwikkeling van kinderen en ontstaat plezier in praten.

ROLSTIMULERING

TAAL PRIORITEIT GEVEN

TAAL UITBREIDEN

Geraadpleegde literatuur

Cummins, J. (1979). Linguistic Interdependence and the educational development of bilingual children. *Review of Educational Research*, 49(2), 222-251.

De Graaf, A., Delarue, S. & De Coninck, K. (2019). Antwoorden op vragen over omgaan met meertaligheid in het onderwijs in het Nederlandse taalgebied. Verkregen op 18 juli 2019 van <http://taalunieversum.org/nieuws/7096/hoe-om-te-gaan-met-meertaligheid-in-het-onderwijs>

Halm, A. (2018). *Met taal vooraan: Taalverrijking op de voor- en vroegschoolse educatie*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Landry, S. H., Smith, K. E., Swank, P. R., & Gutentag, C. (2008). A Responsive Parenting Intervention: The Optimal Timing Across Early Childhood for Impacting Maternal Behaviors and Child Outcomes. *Developmental Psychology*, 44(5), 1335-1353.

Pepper, J., & Weitzman, E. (2009). *Praten doe je met z'n tweeën*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Reese, E., Leyva, D., Sparks, A. & Grolnick, W. (2010). Maternal Elaborative Reminiscing increases low-income Children's narrative Skills Relative to Dialogic Reading. *Early Education and Development*, 21(3), 318-342.

Van der Pluijm, M.S., Van Gelderen, A.J.S. & Kessels, J.W.M. (in druk). At home in language: establishing home-school partnerships to encourage the lowest educated parents to contribute to their young children's oral language development.

Van der Pluijm, M.S. (2019). *Thuis in Taal. Zeven stappen voor leraren om samen met ouders een taalrijke omgeving te bieden aan jonge kinderen in de voor- en vroegschoolse educatie*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Van der Pluijm, M.S., Van Gelderen, A.J.S. & Kessels, J.W.M. (2019). Activities and Strategies for Parents with Less Education to Promote the Oral Language Development of Their Children: A Review of Empirical Interventions. *School Community Journal*, 29(1), 317-362.

Van der Pluijm, M. (2014). *Taal begint thuis. Ervaringen, inspiratie en tips voor samenwerking tussen scholen en ouders voor meer taalstimulering thuis*. Rotterdam: Programma Beter Presteren.

Van de Venne, G., Halm, A., & Neijenhuis, K. (2018). *Met Taal Vooraan: taalverrijking op de VVE. Handleiding voor Pedagogisch Medewerkers. Aanvulling?*

Van Kleeck, A., Gillam, R.B., Hamilton, L. & Mc Grath, C. (1997). The relationship between middle-class parents' book-sharing discussion and their preschoolers' abstract language development. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 40, 1261-1271.

Wasik, B.H. & J. Sparling (2012). Nested Strategies to Promote Language and Literacy Skills. In: B. H. Wasik (Ed.), *Handbook of family literacy. Second edition* (Pp. 66-86). New York: Routledge.

De aanpak Thuis in Taal is ontwikkeld tijdens promotieonderzoek van Martine van der Pluijm in samenwerking met pilotscholen in Rotterdam. Deze handreiking is ontwikkeld in het kader van implementatieonderzoek van de aanpak Thuis in Taal, in samenwerking met Stichting Peuter & Co en financiering van het ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap. De tekst is geschreven door Martine van der Pluijm en Myrthe Stuit, voormalig student Social Work van Hogeschool Rotterdam, in samenwerking met Karin Neijenhuis, lector Zorg voor Communicatie. Op dit moment worden de onderzoeksresultaten van de aanpak Thuis in Taal beschreven voor publicatie. De publicatie wordt verwacht in 2020. De eerste resultaten zijn positief en laten een verrijking zien van de samenwerking tussen leerkrachten en ouders en de ouder-kind interactie tijdens activiteiten. Wilt u meer weten over de handreiking of het onderzoek? Lees meer over de aanpak Thuis in Taal op www.hr.nl/gereedchapskist, waar beproefde gereedschappen te vinden zijn. Of neem contact op met Martine van der Pluijm, onderzoeker bij Hogeschool Rotterdam via e-mail: m.s.van.der.pluijm@hr.nl

© Hogeschool Rotterdam
Oktober 2019

Kenniscentrum Talentontwikkeling
Museumpark 40, Postbus 25035
3001 HA Rotterdam

Kenniscentrum
Talentontwikkeling

Centre of Expertise
Social Innovation
Rotterdam Zuid

